

eduresourceza.com

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2018

**SESOTHO PUO YA LAPENG: PAMPIRI YA I
SESOTHO HOME LANGUAGE: PAPER I**

MARKING GUIDELINES

Nako: Dihora tse 3

Matshwao: 100

These marking guidelines are prepared for use by examiners and sub-examiners, all of whom are required to attend a standardisation meeting to ensure that the guidelines are consistently interpreted and applied in the marking of candidates' scripts.

The IEB will not enter into any discussions or correspondence about any marking guidelines. It is acknowledged that there may be different views about some matters of emphasis or detail in the guidelines. It is also recognised that, without the benefit of attendance at a standardisation meeting, there may be different interpretations of the application of the marking guidelines.

KAROLO YA A TEKOKUTLWISISO

POTSO YA 1

HO TSHWAYA TEKOKUTLWISISO

- Ka ha maikutlo a lokela ho tsepamiswa kutlwisisong ya baithuti ya temakutlwisiso, baithuti ba se fuwe kotlo bakeng sa diphoso tsa mopeleto o fosahetseng le tsa puo ntle le haeba diphoso tsa mofuta oo di ama moelelo. Ha ho hlokehe hore ho ngolwe dikgutsufatso tse sebediswang bakeng sa diphoso. Motshwayi a thale mola feela ka tlasa phoso eo mohlahlobuwa a e entseng.
- Haeba mohlahlobuwa a sebedisitse mantswe a tswang dipuong tse ding ao e seng a Sesotho, motshwayi a se a tsotelle, mme haeba karabo e etsa moelelo, mohlahlobuwa a se fuwe kotlo. Le ha ho le jwalo, ha lentswe le tswang dipuong tse ding le sebedisitswe temeng, mme le hlokeha karabong, karabo e jwalo e amohelwe.
- Bakeng sa dipotso tse bulehileng, motshwayi a se abe matshwao bakeng sa dikarabo tse hlohang E/TJHE kapa KE DUMELLANA/KE HANANA. Lebaka kapa tshehetso ya karabo ke yona e lokelang ho abelwa matshwao.
- Se abe matshwao bakeng sa dikarabo tse hlohang NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/ MOHOPLO feela.
- Lebaka kapa tshehetso ya karabo ke yona e lokelang ho abelwa matshwao.
- Moo potso e hlohang karabo ya lentswe le le leng, mme mohlahlobuwa a fane ka polelo kaofela, karabo e jwalo e tshwauwe e nepahetse ha feela mohlahlobuwa a sehelletse mola ka tlasa lentswe le hlokwang kapa a le hlakisitse ka mokgwa o itseng.
- Ha karabo e hloka dintlha tse pedi kapa tse tharo, mme mohlahlobuwa a fane ka lethathama le fetang palo eo, motshwayi a tshwaye dikarabo tse pedi kapa tse tharo feela tse qalang.
- Dikarabo tse ngotsweng ka puo e sebediswang tikolohong e itseng di amohelwe.
- Haeba mohlahlobuwa a nehelane ka tlhaku kapa karabo e feletseng, potsong eo ho yona ho nehelanweng ka dikarabo tse ngata mme mohlahlobuwa a lokela ho kgetha e le nngwe, amohela tlhaku kapa karabo e feletseng KAPA di amohela ka bobedi ba tsona.

- 1.1 O ithutile bohlahisi ba difilimi ba thelevishene.
- 1.2 O tsebile ka ho bona mabitso a bahlahisi le a bangodi a hlahellang nakong eo pale e fellang.
- 1.3 O di ratisitswe ke ditshomo le ho shebella dipale.
- 1.4 Bongodi ba hae le mosebetsi wa hae di susumeditse ke motse oo a

- 1.5 Mona ditabeng tsena mongodi o hlalosa ka moo a ileng a iketsetsa mosebetsi wa hae ka teng/ Mongodi o re phetela ka tsa mosebetsi wa hae.
- 1.6 Ke pale ya Muvhango hobane e ne e amana le setso sa habo.
- 1.7 Motho o lokela hoba sedi ka nako eo a leng tikolohong eo a phelang ho yona hobane ho yona ho na le dipale tsa nnete.
Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti.
- 1.8 Ke nnete hobane ho etsa jwalo ho ka o thusa hore o fumane ditaba tsa bohlokwa.
- 1.9 Ke meralo eo ba e etsang ha ba isa pale ho bahlahlobi pele pale e ka bapalwa thelevisheneng.
- 1.10 Mongodi ke motho ya nang le mamello le ha dintho tsa hae di sa tsamaye hantle ha a fele pelo /Ke motho ya latellang ha a batla ntho, o etsa ka matla a be a e fumane.
- 1.11 Ee, ke mongodi ya hlwahlwa hobane dipale tsa hae di a kgolweha. Babohi ba kgona ho hloya kapa ho rata dibapadi le bophelong ba tsona ba nnete.
- 1.12 Hore a se sebedise maqheka a ho hohela babohi.

TEMA YA 2

- 1.13 Ke mofuta wa pudulwana ya monahano o sebedisitsweng.
- 1.14 Ke nahana hore o utlwile bohloko hobane sefahleho sa hae se hloka kgotso, o a lla, o topotse molomo ebile o tonne mahlo.
- 1.15 Di dumellana le tsa tema ya pele hobane ngwana ya setshwantshong o batla ho ba mongodi jwalo ka ya temeng ya pele eo a seng a fihlelletse bongodi.

KAROLO YA B KAKARETSO**POTSO YA 2**

Dr Xoliswa, setsebi sa kelello o re puo ya mmele e tsamaellana le maikutlo. O re diketso tsa motho di bontsha maikutlo a hae. Puo ena ha e ngolwe empa mmele o a bua. Puo ka ditho tsa sefahleho e bontsha ho tshoha, ho thaba, ho pata makunutu, ho makala le ho hlonama. Ho tshwara motho ka letsoho ho bontsha lerato, ho kopa nako ya ho bua le yena. Kutlwelo bohloko e na le matshwao mmeleng. Ha motho a o utlwela bohloko o o kopa mahetla ka matsoho, a o phaphathe mahetla.

Palo ya mantswe 88**RUBURIKI YA HO TSHWAYA KAKARETSO**

PHIHLELLO	MATSHWAO	TLHALOSO YA BOKGONI
E babatsehang	10	Ha ho na diphoso, e kgutsufaditswe hantle mme e bontsha kutlwisiso ya tema. Nehelano le tatellano ya mehopolo e a babatseha mme o na le dintlha tsohle tsa bohlokwa.
E kgabane	8–9	Boholo ba ditaba tse ka hodimo di a hlahella mona le ha nehelano e se e hlwahlwa hakalo (jwalo ka e ka hodimo)
E kgotsofatsang	6–7	E a utlwahala. E kgutshwane le ha e se hakalo; e kenyeletsa le dintlha tse sa hlokahaleng. Nehelano e batla e kentse mehopolo kaofela ya bohlokwa.
E lekaneng	5	Mehopolo ya bohlokwa e etsang 50% e a hlahella le ha dintlha tse ngata tseo e seng tsa bohlokwa di senya phethahalo ya tema. Nehelano ya dintlha tsa hae ha se e ntle hakalo.
E mahareng	3–4	Menahano e a fokola mantswe ha a a sebediswa ka paballeho (a mangata tlolo). Ha ho tatellano e ntle ya dintlha nehelanong ya hae. Mehopolo ya hae e batla e lobokane e sa utlwahale hantle, mme dintlha mehopolo ya bohlokwa e a haella. Mona le mane ho na le puo e nang le diphoso le ha dintlha tsa hae di mo beha mahareng.
E karolwana feela	2	Kutlwisiso le bokgoni ba ho ngola kakaretso ke tse haellang. O sebedisa puo e diphoso haholo e bileng e sa utlwahale hantle. Boholo ba mehopolo ya hae ke e tswileng lekoteng empa o na le bonyane mehopolo o le mong o nepahetseng. O etsa boiteko bo itseng ba ho akaretse (ho araba potso) empa o fokollwa ke kutlwisiso ya se batlehang (potsong ena).

- Matshwao a dikahare le puo 7
- Matswao a mongolo le sebopeho 3
- Matshwao kaofela 10

HLOKOMELA

- Palo ya mantswe
- Batshwai ba nnetefatse palo ya mantswe a sebedisitsweng.

Barutwana ba se ke ba fuwa kotlo ha ba fositse palo ya mantswe, mme ha ba sebedisitse mantswe a mangata motshwai a tshwaye ho fihlela ho palo ya mantswe a behilweng, e be o a emisa.

KAROLO YA C DITHOTHOKISO

POTSO YA 3

- 3.1 3.1.1 Mola wa 6.
- 3.1.2 E re bolella hore motho a ka kgona ho itlhalosa le ka ho ngola feela ntle le ho bua.
- 3.1.3 Ha se na bokgeleke ba ho bua. Ke kahoo se kgethang ho ntsha maikutlo a sona ka ho ngola.
- 3.1.4 Tjhe, dineo tsa batho ha di tshwane, batho ba a fapana.
- 3.1.5 Ke ya tokodiso diketsahalo di phetwa ka tlhatlhamano ka seo a leng sona.
- 3.1.6 Molaetsa ke wa hore sethothokisi ke motho ya ditlhong ya kgethileng ho ngola ka pene feela.
- 3.2 3.2.1 Bohlokwa ba yona ke ho fetisetsa mohopolo o moleng o ka hodimo moleng o latelang/E potlakisa le ho phallisa molathothokiso.
- 3.2.2 Ke sejura/Kgefutsohare.
- 3.2.3 Se hatella lentswe le pela sona e leng [E].
- 3.2.4 Ke maikutlo a ho nyahama, ho fellwa ke matla.
- 3.2.5 Ke karaburetso ya pono.
- 3.2.6 Ke phetapheto ya sebopeho sa mola.
- 3.2.7 Ke mmmino o monate wa dinonyana. O phahamisa bohloko ba Modimo.
- 3.3 3.3.1 Ke ho imakatsa/Ho botsa potso eo a ntseng a tseba karabo ya yona.
- 3.3.2 Anastrofi, e tlisa kगतello lentsweng lena le beuweng pele "qhwebeshano".
- 3.3.3 Meleng ya 11 le 12.
- 3.3.4 Ke meleng ya 11, 12, 13, 14, 15.
- 3.3.5 C – Utswetsa.
- 3.3.6 Hweba.
- 3.3.7 Ke maikutlo a ho kgalemela diketso tse mpe tse etswang ke majakane.

KAROLO YA D THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO

POTSO YA 4

- 4.1 Ke Dawn/Cuticura.
- 4.2 Lekgala le thobang letlalo le dioli tsa glycerine.
- 4.3 E, ba atlehile hobane ba hlahisitse dintho tsohle tse hlokahalang ha ho bapatswa.
- 4.4 Di reretswe batho bohle ba ratang matlalo a bona./Batho ba bomme hobane ho hlahisitswe setshwantsho sa mme.
- 4.5 Se molemo hobane se entswe ka lekgala le fodisang.
- 4.6 Sehlahiswa sa Dawn se na le mofuta o le mong, ha Cuticura yona e na le mofuta e mengata ya dihlahiswa/Dawn e a fodisa e hlokomela le tlalo, ha Cuticura yona e hlokomela letlalo feela.

SERATSWANA/QOTSO

- 4.7 Hobane ke lona le qalang polelo eo.
- 4.8 Le re bontsha hore mmui o elellwa ho hong, ho mo tlosang ho seo a ntseng a se nahana.
- 4.9 Hobane o sebedisitse leetsisa-modumo, le bolelang hore o ile a sirela ka potlako.
- 4.10 Nyopisa ke lentswelekgohledi, le tlisa tlhaloso e phethahetseng ya se bolelwang.
- 4.11 A bontsha hore polelo ha e a fella, e ntse e tswela pele.
- 4.12 E, hobane ntle le lona babadi ba ke ke ba utlwisisa hore mmui o na le bonnete ba hore o bua le Rampou.
- 4.13 Ke sesupo sa hore ho tlohetswe sehlongwapele/Lentswe lena le kgona ho sebetsa le sena sehlongwapele e le motso feela.
- 4.14 Se ruta mmadi hore mantswe ao ha a a fella empa e le kgutsufatso ya mantswe ha a felletse a ngolwa tjena **bongata le maele**.

POTSO YA 5

Dingane o nkile borena ba ha Zulu, o okametse ditjhaba. Bakeng sa ho phahama eka Dingane o a tetebela, bakeng sa ho bothisa dira, di senne meno mme dira di potapotile naha ya ha Zulu. Sekonyela o a tla o tlo iphetetsa. O hlahlile mahlo o rata ho timetsa Dingane. Morena, banna ba rona ba sehlophanyana feela.

Matshwao ohle: 100